Sisäministeriö
Oikeusministeriö

Rytkönen Riikka
Sekiguchi Ilona

Ministerineuvostopaketti

EU/185/2022-SM-1

3.10.2022

Viite
Napsauta tähän ja kirjoita viite.

OSA; Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 13.-14.10.2022, Luxemburg

Suomea edustavat kokouksessa oikeusministeri Anna-Maja Henriksson ja sisäministeri Krista Mikkonen.

Oikeusasioiden kokouspäivänä saadaan ensin tilannekatsaus neuvotteluihin, joita käydään ympäristörikosdirektiivin uudistamiseksi, sekä Euroopan syyttäjänviraston toimintaan. Ympäristörikosdirektiiviä koskevat neuvottelut ovat aktiivisesti käynnissä, ja hankkeeseen palataan ministeritasolla joulukuun neuvoston kokouksessa. Euroopan syyttäjänviraston osalta voidaan todeta toiminnan käynnistyneen tehokkaasti, ja vuoden 2021 lopulla EPPO:ssa oli avoinna yli 500 tutkintaa, joissa arvioitu taloudellinen vahinko on ollut noin 5,4 mrd euroa.

Puheenjohtaja antaa ministereille tilannekatsauksen myös sotarikosten tutkinnasta Ukrainassa sekä EU:n ja sen jäsenvaltioiden toimista ja tuesta. Suomi tuomitsee jyrkästi Venäjän hyökkäyksen Ukrainaan.

Oikeusministerit käyvät oikeusvaltiokeskustelun, jonka teemana on oikeuden saatavuus ja tuomareiden ja muiden oikeusalan toimijoiden osaamisen kehittäminen ja koulutus. Eurooppalaisella oikeusalan koulutusstrategialla 2021-2024 pyritään vahvistamaan yhteistä eurooppalaista oikeusvaltiokulttuuria, joka perustuu oikeusvaltioperiaatteeseen, perusoikeuksiin ja keskinäiseen luottamukseen.

Lisäksi oikeusministerit vaihtavat EU:n perusoikeusviraston (EU FRA) johtajan kanssa näkemyksiä perusoikeuksien turvaamisesta kriisiaikoina.

Puheenjohtaja on mahdollisesti tuomassa neuvoston hyväksyttäväksi päätelmät eurooppalaisesta oikeudellisesta kyberverkostosta.

Sisäasioiden päivänä Schengen-neuvostossa käydään keskustelu Schengen-alueen yleistilanteesta. Komissio toimittaa keskustelun pohjaksi päivitetyn Schengen-alueen tilannetta kuvaavan barometrin ja Frontex esittelee laatimansa 2022 strategisen riskianalyysin. Schengen-neuvostossa on lisäksi tarkoitus hyväksyä Euroopan yhdennetyn rajaturvallisuuden monivuotista strategista toimintapoliittista sykliä koskevat päätelmät. Päätelmät ovat Suomen hyväksyttävissä.

Sisäministerit jatkavat myös keskustelua Venäjän Ukrainaan kohdistamasta hyökkäyksestä. Esillä on erityisesti pakolaisten tilanne EU:ssa sekä vaikutukset sisäiseen turvallisuuteen. Ukrainasta pakenevien vastaanottoon liittyvästä EU-tason koordinaatiosta on keskusteltu keväästä lähtien säännöllisesti komission ja neuvoston tilannekuvafoorumeilla.

Keskustelua jatketaan myös EU:n maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan uudistuksesta. Puheenjohtajan on tarkoitus esitellä kokouksessa uutta yhteisvastuuta koskevaa mallia ja saada ministereiltä yleinen tuki sitä koskevalle jatkotyölle.

Asialista:
TORSTAI 13. LOKAKUUTA 2022 (klo 10.00)

OIKEUSASIAT

Esityslistan hyväksyminen

(mahd.) A-kohtien hyväksyminen
a) Muiden kuin lainsäädäntöasioiden luettelo
b) Lainsäädäntöasioiden luettelo (Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 16 artiklan 8 kohdan mukainen julkinen käsittely)

Lainsäädäntökäsittelyt
(Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 16 artiklan 8 kohdan mukainen julkinen käsittely)

(mahd.) Ympäristönsuojelusta rikosoikeudellisin keinoin annetun direktiivin 2008/99/EY tarkistaminen **s. 6**
= Periaatekeskustelu/Tilannekatsaus

Muut asiat
a) Direktiivi tekoälyyn liittyvistä vastuuvelvollisuuskysymyksistä
= Komission tiedotusasia
b) Käsiteltävänä olevat säädösehdotukset
= Puheenjohtajavaltion tiedotusasia

Muut kuin lainsäädäntöasiat

Euroopan syyttäjänvirasto (EPPO) **s. 10**
= Tilannekatsaus

Mahdolliset sotarikokset Ukrainassa ja rankaisemattomuuden torjunta **s. 14**
= Tilannekatsaus

Juridinen koulutus ja sen vaikutus oikeussuojan saatavuuteen oikeusvaltioperiaatteen näkökulmasta **s. 18**
= Keskustelu

Perusoikeuksien vaaliminen kriisiaikoina **s. 23**
= Keskustelu Euroopan unionin perusoikeusviraston (FRA) johtajan kanssa

(mahd.) Päätelmät Euroopan oikeudellisen kyberrikollisuusverkoston valmiuksien kehittämisestä **s. 26**
= Hyväksyminen

Muut asiat
a) Ensimmäinen kertomus lainvalvontatarkoituksessa käsiteltyjen henkilötietojen suojaa koskevan direktiivin (EU) 2016/680 soveltamisesta ja toimivuudesta
= Komission tiedotusasia
b) Haavoittuvassa asemassa olevien aikuisten rajatylittävän suojelun työpaja
Bryssel, 20. syyskuuta 2022
= Puheenjohtajavaltion tiedotusasia

PERJANTAI 14. LOKAKUUTA 2022 (klo 10.00)

SISÄASIAT

SCHENGEN-ALUEEN POLIITTINEN HALLINNOINTI ("SCHENGEN-NEUVOSTO")

Muut kuin lainsäädäntöasiat

Schengen-alueen yleistilanne **s. 30**
a) Komission barometrin esittely
b) Strategisen riskianalyysin 2022 esittely: Frontex
= Keskustelu

Euroopan yhdennettyä rajaturvallisuutta koskeva monivuotinen strateginen toimintapoliittinen sykli: päätelmät **s. 33**
= Hyväksyminen

Muut asiat
a) Sisärajavalvonnasta vapaan Schengen-alueen laajentuminen
= Puheenjohtajavaltion tiedotusasia
b) (mahd.) Yhteentoimivuuden toteuttaminen
= Komission tiedotusasia

MUUT SISÄASIAT

Lainsäädäntökäsittelyt
(Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 16 artiklan 8 kohdan mukainen julkinen käsittely)

Muut asiat
Käsiteltävänä olevat säädösehdotukset
= Puheenjohtajavaltion tiedotusasia

Muut kuin lainsäädäntöasiat

Venäjän hyökkäys Ukrainaan **s. 37**
a) Pakolaisten tilanne EU:ssa
b) Vaikutukset sisäiseen turvallisuuteen
= Keskustelu

Turvapaikka- ja maahanmuuttoasiat **s. 42**
= Tilanneselvitys ja tulevat toimet

Muut asiat

***

Euroopan unionin neuvoston yhteydessä:

PERJANTAI 14. LOKAKUUTA 2022 (klo 10.00)

SCHENGEN-SEKAKOMITEAN kokous
SCHENGEN-ALUEEN POLIITTINEN HALLINNOINTI ("SCHENGEN-NEUVOSTO")

Schengen-alueen yleistilanne
a) Komission barometrin esittely
b) Strategisen riskianalyysin 2022 esittely: Frontex
= Keskustelu

Euroopan yhdennettyä rajaturvallisuutta koskeva monivuotinen strateginen toimintapoliittinen sykli: päätelmät
= Keskustelu

Muut asiat
a) (mahd.) Yhteentoimivuuden toteuttaminen
= Komission tiedotusasia
b) Sisärajavalvonnasta vapaan Schengen-alueen laajentuminen
= Puheenjohtajavaltion tiedotusasia
c) Käsiteltävänä olevat säädösehdotukset
= Puheenjohtajavaltion tiedotusasia

Oikeusministeriö Perusmuistio EU/694/2022-OM-1

Mäkipää Leena 3.10.2022

Ehdotus direktiiviksi ympäristönsuojelusta rikosoikeudellisin keinoin ja direktiivin 2008/99/EY korvaamisesta

Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 13.–14.10.2022

Eduskuntatunnus

U 14/2022 vp

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Lokakuun oikeus- ja sisäasioiden neuvostossa kuullaan puheenjohtajavaltion edistymisraportti neuvotteluista, jotka koskevat komission ehdotusta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi ympäristönsuojelusta rikosoikeudellisin keinoin ja direktiivin 2008/99/EY korvaamisesta (COM(2021) 851 final, ns. ympäristörikosdirektiiviehdotus).

Suomen kanta

Suomi ottaa tiedoksi puheenjohtajavaltion edistymisraportin.

Suomen kanta perustuu U-asian U 14/2022 vp yhteydessä muodostettuihin kantoihin.

Ympäristön tilan suojelemiseen ja parantamiseen pyritään Euroopan unionin tasolla erilaisin toimenpitein, myös rikosoikeudellisin keinoin. Suomi suhtautuu direktiiviehdotuksen tavoitteisiin myönteisesti. Ympäristörikosten torjunnassa on tarkoituksenmukaista pyrkiä tehokkuuteen kaikkialla Euroopan unionissa. Ympäristörikokset voivat olla luonteeltaan rajat ylittäviä, ja niillä voi olla rajat ylittäviä vaikutuksia. On perusteltua pyrkiä siihen, että jäsenvaltioiden ympäristörikoslainsäädäntö on ajantasaista ja riittävän kattavaa.

Valtioneuvosto katsoo kokonaisuutena, että direktiiviehdotuksessa on useita merkittäviä esimerkiksi seuraamuksiin, rikosprosessiin ja tutkintakeinoihin liittyviä kohtia, joiden sisältöä on vielä tarkemmin selvitettävä neuvotteluissa. Seuraamuksia, rikosprosessia sekä tutkintakeinoja koskeviin velvoitteisiin sisältyy elementtejä, jotka eivät ole suoraan sovitettavissa suomalaiseen oikeusjärjestelmään tai joissa kansallisen lainsäädännön peruslähtökohtien toteutuminen pitää vielä neuvotteluissa pyrkiä varmistamaan. Näiden ehdotusten osalta on erityisesti tarpeen huolehtia siitä, että säilytetään kansallinen liikkumavara ja varmistetaan esimerkiksi suhteellisuusperiaatteen toteutuminen. Luonnollisille henkilöille ja oikeushenkilöille määrättävien seuraamusten sekä rikosprosessia koskevien artikloiden osalta direktiiviehdotusta tulee täsmentää ja kyseiset velvoitteet tulee muotoilla siten, että ne ovat yhteen sovitettavissa suomalaisen oikeusjärjestelmän kanssa.

Pääasiallinen sisältö

Puheenjohtajan edistymisraportti on asiakirjassa 12835/22, jossa puheenjohtaja esittelee lyhyesti direktiiviehdotuksen antamisen taustan ja ehdotuksen tavoitteet. Edistymisraportissa selostetaan tiiviisti direktiiviehdotuksen käsittelyn eteneminen rikosasiayhteistyön työryhmässä (COPEN) sekä viitataan käytyihin keskusteluihin poliisiyhteistyötä ja oikeudellista yhteistyötä rikosasioissa käsittelevässä koordinointikomiteassa (CATS-komitea). Puheenjohtajan mukaan työryhmä on edistynyt merkittävästi neuvotteluissa. Puheenjohtaja tuo edistymisraportissa esiin, että tavoitteena on saavuttaa yleisnäkemys ehdotuksesta joulukuun oikeus- ja sisäasiain neuvostossa.

Tausta

Euroopan komissio on antanut ympäristörikosdirektiiviehdotuksen 15.12.2021. Ehdotusta käsitellään neuvoston rikosoikeusyhteistyöryhmässä (COPEN).

Ranskan puheenjohtajuuskaudella hyväksyttiin kesäkuun oikeus- ja sisäasioiden neuvostossa neuvoston yleisnäkemys direktiivin 2–4 artikloista (määritelmät, rangaistavaksi säädettävät teot sekä yllytystä, avunantoa ja yritystä koskeva sääntely). Myös Suomi hyväksyi yleisnäkemyksen.

Tšekin puheenjohtajuuskauden tavoitteena on saavuttaa direktiiviehdotuksesta neuvoston yleisnäkemys joulukuun oikeus- ja sisäasioiden neuvostossa. Tšekin puheenjohtajuuskaudella on jatkettu neuvotteluja seuraamuksia koskevista artikloista ja käsitelty direktiiviehdotuksen muita artikloita.

Seuraamuksia koskevista artikloista on käyty työryhmässä runsaasti keskustelua. Luonnollisille henkilöille määrättäviä seuraamuksia koskevan 5 artiklan osalta keskustelut ovat liittyneet erityisesti enimmäisrangaistusten vähimmäistasoja koskeviin ehdotuksiin. Oikeushenkilölle määrättävien seuraamusten osalta neuvottelut ovat keskittyneet erityisesti ehdotuksessa omaksuttuun sääntelymalliin, jossa oikeushenkilölle määrättävä sakko määräytyisi osuutena oikeushenkilön vuotuisesta maailmanlaajuisesta liikevaihdosta, minkä ohella ehdotuksessa harmonisoidaan oikeushenkilölle määrättävän sakon enimmäismäärän vähimmäistaso.

Muiden artikloiden osalta neuvottelut ovat edenneet ripeämmin. Erityisesti on keskusteltu artikloista, jotka koskevat ympäristörikoksista ilmoittavien tai tutkinnassa avustavien henkilöiden suojelua ja yleisön oikeuksia osallistua menettelyihin, sekä tutkintakeinoja koskevasta artiklasta.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Direktiiviehdotus perustuu Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 83 artiklan 2 kohtaan. Säännöksen mukaan, kun jäsenvaltioiden lakien ja asetusten lähentäminen rikosoikeuden alalla osoittautuu välttämättömäksi jonkin unionin politiikan tehokkaan täytäntöönpanon varmistamiseksi alalla, jolla on toteutettu yhdenmukaistamistoimenpiteitä, tällä alalla voidaan direktiivein säätää rikosten ja seuraamusten määrittelyä koskevista vähimmäissäännöistä. Nämä direktiivit annetaan kyseisten yhdenmukaistamistoimenpiteiden hyväksymisessä noudatetun tavallisen tai erityisen lainsäätämisjärjestyksen mukaisesti.

Käsittely Euroopan parlamentissa

Euroopan parlamentissa (EP) vastuuvaliokunta on oikeudellisten asioiden valiokunta (JURI), jossa asian esittelijä on Antonius Manders (EPP). Ehdotusta käsittelevät lisäksi kehitysvaliokunta (DEVE), kansalaisoikeuksien ja vapauksien sekä oikeus- ja sisäasioiden valiokunta (LIBE), ympäristön, kansanterveyden ja elintarvikkeiden turvallisuuden valiokunta (ENVI) sekä vetoomusvaliokunta (PETI).

Ennakkotietojen mukaan esittelijän raporttiluonnos annettaisiin lokakuussa 2022 ja valiokunnan lopullinen kanta olisi tarkoitus hyväksyä tammikuussa 2023.

Kansallinen valmistelu

EU-ministerivaliokunnan kirjallinen menettely 5.-7.10.2022 (Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 13.−14.10.2022)

Eduskuntakäsittely

Suuri valiokunta 7.10.2022 (Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 13.−14.10.2022)

Direktiiviehdotusta koskevasta U-kirjelmästä U 14/2022 vp ovat antaneet lausuntonsa lakivaliokunta (LaVL 9/2022 vp) ja ympäristövaliokunta (YmVL 12/2022 vp). Suuri valiokunta on hyväksynyt eduskunnan kannan SuVEK 26/2022 vp, jonka mukaisesti valiokunta on yhtynyt erikoisvaliokuntien lausuntojen mukaisesti valtioneuvoston kantaan.

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

Direktiiviehdotuksessa on kysymys rikoslainsäädännöstä, joka kuuluu osin maakunnan ja osin valtakunnan lainsäädäntövaltaan Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 18 §:n 10 ja 25 kohtien ja 27 §:n 22 kohdan mukaisesti.

Taloudelliset vaikutukset

Direktiiviehdotuksen taloudellisia vaikutuksia on arvioitu U-kirjelmässä U 14/2022 vp.

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

Etenkin ehdotuksen seuraamuksia koskevista artikloista on jäsenvaltioiden kesken erilaisia näkemyksiä. Selvästi jäsenvaltioiden kantoja jakavaksi kysymykseksi on luonnollisille henkilöille määrättävien seuraamusten osalta noussut se, mitkä ovat asianmukaiset enimmäisrangaistusten vähimmäistasot direktiiviehdotuksen mukaisista rikoksista. Osa jäsenvaltioista on kannattanut komission ehdotuksen mukaisia tasoja, mutta Suomen tavoin enemmistö jäsenvaltioista on kannattanut ehdotusta alhaisempia tasoja.

Jäsenvaltioiden kannat jakautuvat selvästi myös siltä osin kuin on kyse oikeushenkilölle määrättävää sakkoa koskevasta harmonisoinnista. Osa jäsenvaltioista kannattaa komission ehdotuksen mukaista harmonisointia tältä osin. Osa jäsenvaltioista suhtautuu ehdotuksen mukaiseen harmonisointiin Suomen tavoin kriittisesti tai joka tapauksessa pitää tarpeellisena lisätä joustavuutta ehdotukseen.

Asiakirjat

12835/22

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

OM / Leena Mäkipää, p. 0505209389

VAHVA-tunnus

EU/694/2022

Liitteet Napsauta tähän ja kirjoita liitteet

Viite Napsauta tähän ja kirjoita viite

Oikeusministeriö Perusmuistio EU/70/2022-OM-6

Ljungqvist Miia 29.9.2022

Euroopan syyttäjänviraston (EPPO) toiminta

Kokous

Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 13.10.2022 - 14.10.2022

Eduskuntatunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Kokouksessa esitetään tilannekatsaus Euroopan syyttäjänviraston (EPPO) toiminnasta.

Suomen kanta

Suomi ottaa tiedoksi tilannekatsauksen.

Pääasiallinen sisältö

Yleistä

Euroopan syyttäjänvirasto on perustettu 12.10.2017 annetulla neuvoston asetuksella (EU) 2017/1939 tiiviimmän yhteistyön toteuttamisesta Euroopan syyttäjänviraston (EPPO) perustamisessa. EPPO:n toimivallassa on tutkia riippumattomana EU:n syyttäjäviranomaisena EU:n talousarvioon kohdistuvia rikoksia ja asettaa epäillyt syytteeseen. EPPO:n tarkoituksena on puuttua nykyistä tehokkaammin EU:n talousarviota vahingoittaviin rikoksiin ja sitä kautta vähentää niistä EU:lle ja sen jäsenvaltioille aiheutuvia taloudellisia vahinkoja. EPPO koostuu Luxemburgiin sijoittuvasta keskusvirastosta ja jäsenvaltioissa toimivista valtuutetuista syyttäjistä. EPPO on perustettu tiiviimmän yhteistyön instrumenttina ja siihen osallistuu tällä hetkellä 22 jäsenvaltiota, mukaan lukien Suomi. EPPO

on käynnistänyt toimintansa kesäkuussa 2021. Ruotsi valmistelee parhaillaan liittymistä EPPO:on.

Kaikki EPPO:n jäsenmaat ovat ilmoittaneet kansallisen täydentävän lainsäädännön valmistumisesta. EPPO-asetuksen edellyttämä täydentävä kansallinen lainsäädäntö on Suomessa tullut voimaan 10.6.2021 (laki Suomen osallistumisesta Euroopan syyttäjänviraston (EPPO) toimintaan). EPPO-lakiin lisättiin 1.7.2022 alkaen uusi säännös, jolla turvataan valtuutetulle Euroopan syyttäjälle kansallisia syyttäjiä vastaavat sosiaaliturvaan, eläkkeeseen ja vakuutuksen kattavuuteen liittyvät oikeudet EPPO-asetuksen edellyttämällä tavalla. KOM on tehnyt arviota kansallisen lainsäädännön toteutuksesta.

EPPO on nimittänyt lisää valtuutettuja Euroopan syyttäjiä (syyskuun loppuun mennessä 113 suunnitellusta 140:stä). Suomi kävi EPPO:n kanssa pitkään neuvotteluita valtuutettujen Euroopan syyttäjien osa-aikaisuudesta ja palkanmaksuun liittyvistä kysymyksistä, mistä syystä valtuutettujen Euroopan syyttäjien nimeäminen viivästyi.

Osa Euroopan syyttäjistä nimitettiin tehtäväänsä kolmeksi vuodeksi 29.7.2020 lukien. Uusien nimitysten osalta on aloitettu valmistelutoimet valintapaneelin asettamiseksi. Muuta henkilöstä EPPO:n keskushallintoon on lisäksi saatu nimitettyä (209 suunnitellusta 248:sta).

EPPO on käynnistänyt toimintansa aktiivisesti ja tehokkaasti. Vuonna 2021 EPPO käsitteli yhteensä 2832 sille raportoitua rikosilmoitusta ja 576 jutussa käynnistettiin esitutkinta. Viime vuoden lopussa EPPO:ssa oli avoinna 515 tutkintaa, joissa arvioitu taloudellinen vahinko on ollut jopa 5,4 miljardia euroa. Takavarikkoja on tehty yhteensä 147,3 miljoonan euron arvosta. EPPO on lisäksi tehnyt yhteistyösopimuksia EU-virastojen, EPPO:n ulkopuolella olevien EU-maiden kanssa sekä kolmansien maiden kanssa.

Suomessa on ollut tähän mennessä yhteensä kuusi EPPO-juttua hoidettavana. Maataloustukiin liittyviä törkeitä avustuspetoksia on ollut kolme, joissa yhdessä on tehty päätös syyttämättä jättämisestä ja toisessa nostettu syyte Suomessa. Yhden jutun käsittely on edelleen vireillä EPPO:ssa. Tullissa on tutkinnassa kolme törkeää veropetosta, joissa on kyse tuonnista kolmansista maista (Venäjä, Kiina, USA). Esitutkintaa ollaan käynnistämässä epäillyssä EU-hankintoihin liittyvässä törkeässä avustuspetoksessa. Valtuutetun Euroopan syyttäjän työpanos kohdistuu osin lisäksi poliisin tekemien virka-apupyyntöjen toimeenpanoon, kuten asianosaisten ja todistajien kuulemisiin.

Muuta

EPPO:n pääsyyttäjä Kõvesi on 16.5.2022 oikeusministereille lähettämässään kirjeessä esittänyt tarpeen muuttaa tiettyjä EPPO-asetuksen artikloja käytännön työssä havaituin perustein.

Komissio antoi 12.9.2018 tiedonannon ja ehdotuksen EPPO:n toimivallan laajentamisesta rajat ylittävien terrorismirikosten tutkintaan, syytteeseenpanoon ja rikoksentekijöiden oikeuteen saattamiseksi (E 83/2018 vp). Ehdotuksen käsittely ei ole edistynyt.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

SEUT 86 artikla

Neuvoston asetus (EU) 2017/1939 tiiviimmän yhteistyön toteuttamisesta Euroopan syyttäjänviraston (EPPO) perustamisessa (EUVL L 283/1, 31.10.2017)

Käsittely Euroopan parlamentissa

Kansallinen valmistelu

EU-ministerivaliokunnan kirjallinen menettely 5.-7.10.2022 (OSA-neuvosto 13.-14.10.2022)

Eduskuntakäsittely

EPPO-asetusta valmisteltiin asetuksen neuvotteluvaiheessa tunnuksella U 64/2013 vp.

Suuri valiokunta 7.10.2022 (OSA-neuvosto 13.-14.10.2022)

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

U-kirjeessä U 64/2013 vp kuvatun mukaisesti Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 5 luvun 27 §:n 23 kohdan mukaan esitutkintaa, tuomioiden ja rangaistusten täytäntöönpanoa sekä rikoksentekijän luovuttamista koskevat asiat kuuluvat valtakunnan toimivaltaan.

Taloudelliset vaikutukset

EPPO:n tarkoituksena on puuttua nykyistä tehokkaammin EU:n talousarviota vahingoittaviin rikoksiin ja sitä kautta vähentää niistä EU:lle ja sen jäsenvaltioille aiheutuvia taloudellisia vahinkoja.

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

Asiakirjat

12672/22

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Katariina Jahkola / OM, p. 02951 50246
Miia Ljungqvist / OM p. 02951 50112
Eeva Aittoniemi / OM, p. 02951 50170

VAHVA-tunnus

EU/70/2022

Liitteet

Viite EU/2013/0573

Ulkoministeriö Perusmuistio EU/70/2022-UM-9

Lemmetty Elina 3.10.2022

Sotarikosten tutkinta ja rankaisemattomuuden vastainen taistelu Ukrainassa

Kokous
Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 13.-14.10.2022 Luxemburgissa

Eduskuntatunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Puheenjohtaja antaa tilannekatsauksen vakavimpien kansainvälisten rikosten tutkinnasta Ukrainassa, sekä EU:n ja sen jäsenvaltioiden toimista ja tuesta.

Suomen kanta

Suomen kanta perustuu tavoitemuistioihin UM2022-00213, UM2022-00220, UM2022-00246, UM2022-00312, UM2022-00396, UM2022-00505, UM2022-00719, UM2022-00874. Kts. myös E 74/2022 vp ja U/36/2022 vp.

Suomi tuomitsee jyrkästi Venäjän hyökkäyksen Ukrainaan, joka on räikeä kansainvälisen oikeuden loukkaus. Se kohdistuu Ukrainaan, mutta on samalla hyökkäys koko Euroopan turvallisuusjärjestystä vastaan. Venäjän tulee välittömästi pysäyttää sotatoimet. Suomi tukee vankasti Ukrainan itsenäisyyttä, suvereniteettia, itsemääräämisoikeutta ja alueellista koskemattomuutta. Suomi vastaa Venäjän toimiin osana Euroopan unionia. Suomi on pitänyt perusteltuna, että EU reagoi vahvasti Venäjän hyökkäykseen. Suomi tukee EU:n toimintatapaa, jossa Venäjään kohdistuvia toimia lisätään johdonmukaisesti tilanteen jatkuessa.

Suomi tukee pyrkimyksiä saada Venäjä ja sen edustajat vastuuseen laittoman hyökkäyssodan seurauksista ja vaikutuksista. Sotatoimien tietoinen kohdistaminen siviileihin

ja siviilikohteisiin on sotarikos. Suomi tukee Kansainvälisen rikostuomioistuimen (ICC) aloittamaa tutkintaa. Myös muiden vastuuvelvollisuuteen liittyvien mekanismien mahdollisuuksia tulee edelleen tarkastella.

Pääasiallinen sisältö

Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa on räikeä kansainvälisen oikeuden ja YK:n peruskirjan loukkaus. YK:n peruskirja kieltää väkivallalla uhkaamisen tai sen käyttämisen minkään valtion alueellista koskemattomuutta tai poliittista riippumattomuutta vastaan. Tämä kielto on pakottava kansainvälisen oikeuden sääntö, jonka loukkaaminen aiheuttaa velvoitteita myös kolmansille valtioille. Venäjän toiminta muodostaa vakavan uhkan maailmanrauhalle, ja se haastaa toisen maailmansodan jälkeen luotua YK:n peruskirjaan perustuvaa sääntöpohjaista järjestystä.

Paitsi, että Venäjän hyökkäys on itsessään räikeä kansainvälisen oikeuden loukkaus, sen sodankäyntimenetelmät Ukrainassa ovat olleet kansainvälisen oikeuden, erityisesti kansainvälisen humanitaarisen oikeuden eli sodan oikeussääntöjen vastaisia. Venäjä on raporttien mukaan kohdistanut sotatoimia siviilikohteisiin ja siviiliväestölle elintärkeisiin kohteisiin sekä käyttänyt kiellettyjä sodankäynnin keinoja ja menetelmiä. Venäläisjoukkojen on raportoitu syyllistyneen siviilien teloituksiin, kidutukseen sekä laajamittaiseen seksuaaliseen väkivaltaan. Voidaan pitää ilmeisenä, että Venäjä on valtiona syyllistynyt systemaattisiin ja vakaviin humanitaarisen oikeuden loukkauksiin, joihin liittyy myös yksilöiden rikosoikeudellinen vastuu.

Useita toimia on käynnistetty Venäjän ja sen edustajien saamiseksi oikeudelliseen vastuuseen toimistaan Ukrainassa. YK:n kansainvälinen tuomioistuin käsittelee Ukrainan Venäjää vastaan nostamaa kannetta joukkotuhontayleissopimuksen tulkinnasta. Suomi kuten useat muut maat on tehnyt väliintuloilmoituksen. Suomi on tehnyt väliintuloilmoituksen myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa.

Kansainvälinen rikostuomioistuin ICC on avannut tutkinnan Ukrainassa epäillyistä sotarikoksista ja rikoksista ihmisyyttä vastaan. Suomi oli yksi 43 valtiosta, jotka tekivät ICC:lle Ukrainaa koskevan tutkintapyynnön, ja tukee ICC:n työtä monin tavoin, ml. vapaaehtoisrahoitus ja kansalliset asiantuntijat. Jäsenvaltioiden ohella myös EU on antanut huomattavan vapaaehtoistuen ICC:lle. Ukrainassa tapahtuneiden rikosten osalta ensisijainen tutkinta- ja tuomitsemisvastuu on Ukrainan kansallisilla viranomaisilla. Suomi tukee näiden työtä etenkin EU:n kautta. EUAM Ukraine -kriisinhallintamissiolla on tärkeä tehtävä Ukrainan kansallisten tutkintaviranomaisten tukijana. Suomi on lisännyt panostaan neljällä kansallisella asiantuntijalla.

Ukrainassa tapahtuneita kansainvälisiä rikoksia on mahdollista käsitellä myös kansallisissa tuomioistuimissa universaalitoimivallan nojalla Ukrainan ulkopuolella, ja osa EU-maista on käynnistänyt kansallisia tutkintoja. Suomessa ei ole toistaiseksi käynnissä kansallisia tutkintoja. Koordinaation ja yhteistyön tehostamiseksi Eurojustin puitteissa on perustettu yhteinen tutkintaryhmä (JIT), johon myös ICC osallistuu. Lisäksi Eurojust-asetusta on hiljattain muutettu, jotta se voi tukea entistä paremmin myös todisteiden keräämisessä ja säilyttämisessä.

Keskustelua käydään myös mahdollisen erillisen erityistuomioistuimen perustamisesta Venäjän hyökkäysrikoksen käsittelyyn, sekä mahdollisesta korvausmekanismista Venäjän Ukrainassa aiheuttamien tuhojen kartoittamiseen ja korvaamiseen liittyen.

Venäjän hyökkäyksestä johtuvia ihmisoikeusloukkauksia ja kansainvälisen humanitaarisen oikeuden loukkauksia tutkitaan Etyjin nk. Moskovan mekanismin puitteissa ja YK:n ihmisoikeusneuvoston päätöslauselmalla perustetun tutkintakomission toimesta.

Korvausvastuu ja hyökkäysrikoksen käsittely ovat nousseet esille myös Euroopan neuvostossa.

EU on Venäjän hyökkäyksen johdosta asettanut mittavia Venäjään kohdistuvia pakotteita. EU reagoi Venäjän päätökseen tunnustaa Donetskin ja Luhanskin separatistialueet asettamalla 23.2. henkilö- ja talous- ja rahoitussektorin pakotteita. Venäjän hyökättyä Ukrainaan 24.2. EU on useaan otteeseen helmi-huhtikuun aikana laajentanut Venäjää ja Valko-Venäjää koskevia pakotteita kumppanimaiden kanssa koordinoiden. Eurooppaneuvosto 24.-25.6. totesi päätelmissään, että pakotteita koskevaa työtä jatketaan, muun muassa täytäntöönpanon tehostamiseksi ja kiertämisen estämiseksi sekä totesi, että neuvoston päätös rajoittavien toimenpiteiden rikkomisen lisäämisestä EU-rikosten luetteloon olisi viimeisteltävä nopeasti. Venäjän hyökkäyssodan myötä perustettu Freeze and Seize Task Force on osoittautunut toimivaksi yhteistyöalustaksi pakotteiden toimeenpanon tehostamisessa.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Oikeus- ja sisäasioiden neuvostossa ei tehdä asiaa koskevia päätöksiä.

Käsittely Euroopan parlamentissa

Euroopan parlamentti on antanut asiakokonaisuuteen liittyen päätöslauselman 2022/2655(RSP). Päätöslauselmassa tuomitaan Venäjän laiton hyökkäys Ukrainaan ja vaaditaan EU:n instituutioita ja jäsenvaltioita ryhtymään toimiin sotarikosten tutkimiseksi ja tuomitsemiseksi.

Kansallinen valmistelu

EU-ministerivaliokunnan kirjallinen menettely 5.-7.10.2022 (OSA-neuvosto 13.-14.10.2022)

Eduskuntakäsittely

Suuri valiokunta 7.10.2022 (OSA-neuvosto 13.-14.10.2022)

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

Taloudelliset vaikutukset

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

Asiakirjat

12838/22

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Elina Lemmetty / UM OIK-10, +358 295 350 198
Eeva Aittoniemi / OM, +358 295 150 170
Sampo Brander / OM, +358 295 150 349
Marina Venäläinen / OM, +358 295 150 236

VAHVA-tunnus

EU/70/2022

Liitteet

Viite

Oikeusministeriö Perusmuistio EU/70/2022-OM-7

Sekiguchi Ilona 3.10.2022

Oikeusalan koulutuksen vaikutus oikeuden saatavuuteen oikeusvaltiossa

Kokous
Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 13.10.2022 - 14.10.2022

Eduskuntatunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Oikeusministereiden on tarkoitus käydä 13.-14.10.2022 OSA-neuvostossa puheenjohtajan keskusteluasiakirjan pohjalta keskustelu oikeusalan koulutuksesta ja sen vaikutuksesta oikeuden saatavuuteen oikeusvaltiossa. Teema liittyy laajempaan käynnissä olevaan keskusteluun oikeusvaltioperiaatteen vaalimisesta EU:ssa.

Suomen kanta

Suomen kanta perustuu valtioneuvoston EU-politiikkaa koskevassa selonteossa (VNS 7/2020) esitettyihin kantoihin ja E-asian E 8/2021 vp yhteydessä muodostettuihin kantoihin.

Demokratia, oikeusvaltioperiaate sekä perus- ja ihmisoikeudet ovat unionin kaiken toiminnan perusta. Ne on huomioitava kaikessa EU:n ja jäsenvaltioiden toiminnassa, samoin kuin muut kansainvälisen oikeuden velvoitteet. Suomi jatkaa vaikuttamista sen puolesta, että EU:n yhteisistä arvoista pidetään unionissa tiukasti kiinni. (VNS 7/2020)

Demokratia, oikeusvaltioperiaate sekä perus- ja ihmisoikeudet ovat unionin kaiken toiminnan perusta. Näitä arvoja on edistettävä kokonaisvaltaisesti. Toimia oikeusvaltion vahvistamiseksi on jatkettava. Riippumaton oikeuslaitos on yksi oikeusvaltion

kulmakivistä ja kansallisilla tuomioistuimilla on olennainen asema paitsi tehokkaan oikeussuojan varmistamisessa kansallisesti myös osana EU:n oikeusjärjestystä. (E 8/2021 vp)

Suomi katsoo, että oikeusvaltioperiaatteen noudattamisen lujittamiseksi EU:ssa tulee tietoisuutta oikeusvaltioperiaatteesta lisätä ja yhteisen oikeusvaltiokulttuurin luomista edistää. Tietoisuutta voidaan lisätä mm. oikeudellisen koulutuksen avulla. Samalla on kuitenkin kunnioitettava oikeusvaltioperiaatteeseen kuuluvaa tuomioistuinten riippumattomuutta. (E 8/2021 vp)

Suomi pitää tärkeänä, että oikeusalan osaamiseen kiinnitetään huomiota ja toimijoiden ammattitaidon kehittämistä tuetaan myös EU-tasolla. On tärkeää, että oikeudenhoidon toimijoiden ammattitaito ja osaamistaso on korkea. Olennaista on, että jokainen oikeudenhoidon ammattilainen ymmärtää ja tunnistaa osaamisen jatkuvan kehittämisen merkityksen. Oikeusvaltion vahvistamiseksi osaamista on kehitettävä niin, että nykypäivän vaatimuksiin ja tulevaisuuden haasteisiin voidaan vastata parhaalla mahdollisella tavalla. Yhteistyön sujuvuus ja vahvistaminen sekä kansallisten toimijoiden välillä että rajat ylittävässä yhteistyössä on niin ikään tärkeää. (E 8/2021 vp)

Pääasiallinen sisältö

Eurooppalainen oikeusalan koulutusstrategia (E 8/2021vp)

Euroopan komissio julkaisi 2.12.2020 eurooppalaisen oikeusalan koulutusstrategian vuosiksi 2021–2024. Strategialla pyritään vahvistamaan yhteistä eurooppalaista oikeuskulttuuria, joka perustuu oikeusvaltioperiaatteeseen, perusoikeuksiin ja keskinäiseen luottamukseen. Strategiassa katsotaan, että tehokas oikeussuoja muodostaa oikeusvaltion ytimen ja kansallisilla oikeusalan ammattilaisilla on keskeinen rooli oikeusvaltioperiaatteen ylläpitämisessä.

Koulutusstrategiassa vuosiksi 2021–2024 on tunnistettu ja luetellaan varsin laajasti teemoja, joissa oikeusalan ammattilaisten osaamisen tulee olla nykypäivän vaatimusten tasalla. Esille tuodaan EU-oikeuden, oikeusvaltioperiaatteen ja perusoikeuksien lisäksi mm. tekoäly ja digitalisaatio, yksilön oikeuksien suoja digitaalisessa toimintaympäristössä (tietosuoja, yksityisyyden suoja, syrjimättömyys, sopimusoikeus ja kuluttajansuoja). Koulutusstrategiassa asetetaan jäsenvaltioille ja kansallisille toimijoille esimerkiksi koulutuksen sisältöä ja osallistujamääriä koskevia tavoitteita. Lisäksi strategia asettaa tavoitteita eurooppalaisille koulutusverkostoille, kuten European Judicial Training Network (EJTN), European Network of Penitentiary Training Academies (EPTA) sekä Confederation of European Probation (CEP). Komissio tukee eri toimijoita tavoitteiden saavuttamisessa.

Eurooppalaisesta oikeusalan koulutusstrategiasta vuosiksi 2021 – 2024 annettiin neuvoston päätelmät vuonna 2021. Päätelmissä suhtaudutaan strategiaan myönteisesti ja korostetaan, että eurooppalaisen oikeusalan koulutuksen olisi edistettävä oikeusvaltioperiaatteen kunnioittamista ja vahvistettava Euroopan oikeusvaltiokulttuuria. Päätelmissä todetaan, että oikeusalan koulutus vahvistaa keskinäistä luottamusta, joka on oikeudellisen yhteistyön edellytys. Neuvosto kehottaa päätelmissä jäsenmaita kannustamaan koulutusmahdollisuuksien käyttöön, investoimaan oikeusalan koulutuksen digitalisaatioon, tehostamaan EU:n lainsäädäntöä koskevaa koulutusta, painottamaan oikeusalan koulutuksessa

sovellettavaa monialaista toimintatapaa ja tarjoamaan tukea EU:n ulkopuolisille, erityisesti Länsi-Balkanin alueen oikeuslaitoksille.

Oikeusalan tulostaulu

Euroopan komissio julkaisi 19.5.2022 vuosittaisen tiedonannon Euroopan unionin oikeusalan tulostaulusta. Komissio on julkaissut tulostaulua vuodesta 2013 alkaen. Tulostaulussa esitetään vertaileva yleiskatsaus jäsenvaltioiden oikeuslaitosten tehokkuudesta, laadusta ja riippumattomuudesta, ja se on yksi EU:n välineistä, joilla tuetaan EU:n oikeusvaltioperiaatteen noudattamista. Tulostaulun tarkoituksena on auttaa EU:ta ja sen jäsenvaltioita parantamaan kansallisten oikeuslaitosten toimivuutta.

Oikeusalan vuosittaisissa tulostauluissa kuvataan oikeuslaitosten laatua oikeussuojan saatavuutta lukuisilla indikaattoreilla, ml. tuomarien koulutusta koskevilla indikaattoreilla. Lapset huomioon ottavan oikeuden yhteydessä on tarkasteltu tuomareille annettavaa koulutusta lapset huomioivasta ja lasten oikeuksiin perustuvasta viestinnästä. Tulostaulussa on tarkasteltu myös tuomareille annettavaa koulutusta erinäisiin haavoittuviin ryhmiin kuuluvien oikeudenkäynnin osapuolten kohtaamisesta sekä vuorovaikutuksesta median kanssa.

Oikeusvaltiokertomus (EJ 7/2022 vp)

Euroopan komissio julkaisi 13.7.2022 antamassaan tiedonannossa vuosittaisen oikeusvaltiokertomuksen. Kertomuksessa esitetään yhteenveto jäsenvaltioiden oikeusvaltiotilanteesta ja EU:n tasolla tapahtuneesta merkittävästä kehityksestä sekä kertomuksen maakohtaisiin lukuihin (27 kpl) sisällytetyt arvioinnit kustakin jäsenvaltiosta. Jäsenvaltiokohtaisissa luvuissa komissio tarkastelee myös oikeusalan koulutukseen liittyviä kehityskulkuja jäsenvaltioissa.

Kertomus julkaistiin tänä vuonna kolmatta kertaa. Aiempien vuosien tapaan kertomuksessa tarkastellaan kehitystä neljällä oikeusvaltioperiaatteen keskeisellä osa-alueella; i) oikeuslaitos, ii) korruptiontorjuntakehys, iii) tiedotusvälineiden moniarvioisuus ja vapaus, sekä iv) muut keskinäiseen valvontaan liittyvät institutionaaliset kysymykset. Tämän lisäksi kertomus sisältää v) katsauksen oikeusvaltioperiaatteen kehitykseen ja toimiin EU:ssa. Tänä vuonna kertomus sisälsi ensimmäistä kertaa myös kullekin jäsenvaltiolle osoitettuja, kohdennettuja suosituksia. Suositusten tavoitteena on tukea jäsenvaltioita niiden pyrkimyksissä edistää niin meneillään olevia kuin suunniteltuja uudistuksia sekä auttaa jäsenvaltioita tunnistamaan alueita, joilla uudistukset tai jatkotoimet ovat tarpeen. Suosituksilla pyritään edelleen vahvistamaan oikeusvaltiokertomuksen ongelmien ennaltaehkäisevää luonnetta.

Tuomareiden koulutus Suomessa

Suomessa Tuomioistuinviraston tehtäväksi on säädetty huolehtia koulutuksen järjestämisestä tuomareille ja tuomioistuinten muulle henkilöstölle yhteistyössä tuomarinkoulutuslautakunnan kanssa. Tuomioistuinlaitoksella on osaamisen kehittämisen strategia, jonka periaatteet ovat yhteneväisiä EU-komission koulutusstrategian kanssa. Tuomareiden täydennyskoulutusohjelmaan on otettu muun muassa Rule of Law -teema, jossa käsitellään oikeusvaltioperiaatteita ja tuomareiden yhteiskunnallista asemaa sekä ammattietiikkaa. Lisäksi ohjelmaan on lisätty erityinen EU-perusoikeuskirjaa ja sen soveltamisalaa käsittelevä koulutustilaisuus, joka toteutettiin ensimmäisen kerran vuonna 2021.

Tuomarikoulutuksessa on ryhdytty aktiivisesti hyödyntämään Euroopan neuvoston verkkokurssitarjontaa ihmis- ja perusoikeuksista.

Puheenjohtajan keskusteluasiakirja

Asiakirjassa oikeusministereille esitetään keskusteltavaksi kaksi kysymystä:

1. *Kun otetaan huomioon eurooppalaisessa oikeusalan koulutusstrategiassa vuosiksi 2021-2024 asetetut kunnianhimoiset tavoitteet, miten jäsenvaltiot varmistavat tuomareiden korkean osallistumisasteen täydennyskoulutukseen? Onko jäsenvaltioissa kansallisen tason toimia oikeusalan koulutukseen osallistumisen ja sen vaikuttavuuden ja tehokkuuden seuraamiseksi?*

2. *Miten oikeusalan vapaaehtoinen tai pakollinen täydennyskoulutus vaikuttaa tuomarien urakehitykseen joko yleisellä tasolla tai tuomioistuinlaitokseen töihin pääsemisen näkökulmasta? Onko koulutuksen pakollisuuden ja tuomarien riippumattomuuden välillä havaittu jännitteitä?*

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

-

Käsittely Euroopan parlamentissa

-

Kansallinen valmistelu

EU-ministerivaliokunnan kirjallinen menettely 5.-7.10.2022 (OSA-neuvosto 13.-14.10.2022)

Eduskuntakäsittely

Suuri valiokunta 7.10.2022 (OSA-neuvosto 13.-14.10.2022)

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

-

Taloudelliset vaikutukset

-

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

-

Asiakirjat

12934/22

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Ilona Sekiguchi / OM, +358 295 150 208
Eeva Aittoniemi / OM

VAHVA-tunnus

EU/70/2022

Liitteet

Viite

Oikeusministeriö Perusmuistio EU/70/2022-OM-2

Rönty Hanna 29.9.2022

EU/OSA; Perusoikeuksien turvaaminen kriisiaikoina

Kokous
Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 13.–14.10.2022

Eduskuntatunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Neuvostossa on tarkoitus käydä näkemystenvaihtoa EU:n perusoikeusviraston johtajan kanssa perusoikeuksien turvaamisesta kriisiaikoina. Puheenjohtajan keskustelupaperia asiasta ei vielä ole jaettu.

Suomen kanta

Suomen kanta perustuu valtioneuvoston EU-politiikkaa koskevassa selonteossa (VNS 7/2020) esitettyihin kantoihin.

Demokratia, oikeusvaltioperiaate sekä perus- ja ihmisoikeudet ovat unionin kaiken toiminnan perusta. Ne on huomioitava kaikessa EU:n ja jäsenvaltioiden toiminnassa, samoin kuin muut kansainvälisen oikeuden velvoitteet. Suomi jatkaa vaikuttamista sen puolesta, että EU:n yhteisistä arvoista pidetään unionissa tiukasti kiinni.

Yhteiset arvot – ihmisarvon ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen, vapaus, demokratia, tasa-arvo ja oikeusvaltio – sekä jäsenvaltioiden keskinäinen solidaarisuus ovat unionin kriisinsietokyvyn perusta. Puutteet niiden toteutumisessa lisäävät myös eurooppalaisten yhteiskuntien ja EU:n haavoittuvuutta sisäisesti ja ulkoisesti.

EU:n perusoikeusvirastolla on tärkeä rooli perusoikeuksien toteutumisen edistämisessä unionissa. Suomi jatkaa työtä viraston toimintaedellytysten vahvistamiseksi sekä viraston asiantuntemuksen täysimääräiseksi hyödyntämiseksi.

Pääasiallinen sisältö

EU:n perusoikeusvirasto (FRA) on kiinnittänyt viimeaikaisessa työssään huomiota perusoikeuksien toteutumiseen kriisiaikoina.

FRA on korostanut perusoikeuksien turvaamisen tärkeyttä COVID-19-pandemian aikana ja tuottanut aiheesta useita julkaisuja, joissa on tarkasteltu perusoikeuksien toteutumista EU-maissa muun muassa koronavirukseen liittyvien rajoitustoimenpiteiden yhteydessä. FRA:n vuoden 2022 perusoikeusraportin mukaan koronapandemia on lisännyt entisestään sosiaalista eriarvoisuutta, ja EU:n ja sen jäsenvaltioiden tulisi kohdistaa rahoitusta erityisesti pandemiasta eniten kärsineiden ja haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien sosiaalisten oikeuksien edistämiseen.

Ukrainan sodan puhjettua FRA on kiinnittänyt huomiota Ukrainasta paenneiden oikeuksien toteutumiseen EU-maissa painottaen erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien oikeuksia. Ukrainan sotaan liittyvissä toimissaan FRA keskittyy muun muassa Ukrainasta paenneiden vastaanottoa ja integraatiota, lapsen oikeuksia, sosiaalisia ja taloudellisia oikeuksia sekä vihapuhetta ja naisiin kohdistuvaa väkivaltaa koskeviin kysymyksiin.

Kansalaisyhteiskunnalla on tärkeä merkitys perusoikeusjärjestelmän tukemisessa kriisiaikoina. FRA:n kesäkuussa 2022 julkaiseman kansalaisyhteiskunnan tilaa käsittelevän raportin mukaan kansalaisyhteiskunnan toimijoilla on ollut erityinen rooli muun muassa koronapandemiasta kärsineiden tukemisessa, Ukrainasta paenneiden auttamisessa sekä terveen oikeusvaltiokulttuurin edistämisessä.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Neuvostossa ei tehdä asiaa koskevia päätöksiä.

Käsittely Euroopan parlamentissa

Kansallinen valmistelu

EU-ministerivaliokunnan kirjallinen menettely 5.-7.10.2022 (OSA-neuvosto 13.-14.10.2022)

Eduskuntakäsittely

Suuri valiokunta 7.10.2022 (OSA-neuvosto 13.–14.10.2022).

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

Taloudelliset vaikutukset

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

Asiakirjat

Puheenjohtajan keskustelupaperia ei vielä ole jaettu.

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Hanna Rönty (OM), p. 02951 50035

VAHVA-tunnus

EU/70/2022

Liitteet

Viite

Oikeusministeriö Perusmuistio EU/70/2022-OM-5

Korpinen Joni 28.9.2022

EU/OSA; Neuvoston päätelmäluonnos koskien eurooppalaisen oikeudellisen kyberverkoston (EJCN) kapasiteetin parantamista

Kokous
Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 13.-14.10.2022

Eduskuntatunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Lokakuun oikeus- ja sisäasioiden neuvostossa on hyväksyttävänä neuvoston päätelmät koskien eurooppalaisen oikeudellisen kyberverkoston (European Judicial Cybercrime Network, jäljempänä *EJCN*) kapasiteetin parantamista.

Suomen kanta

Suomen kanta perustuu E-asian 3/2021 vp yhteydessä muodostettuihin kantoihin

Suomi tukee kyberturvallisuusstrategian kokonaisvaltaista näkökulmaa. Suomi pitää kannatettavana mm. lainvalvonta- ja oikeusviranomaisten välisen yhteistyön ja yhteistoiminnan vahvistamista jäsenmaissa ja EU-tasolla. On tärkeää mahdollistaa lainvalvonta- ja oikeusviranomaisten oikeasuhtainen tiedonsaanti kyberrikollisuuden eri muotojen ennalta estämiseksi ja niistä rikosoikeudelliseen vastuuseen saattamiseksi sekä kyberrikosten uhrien oikeuksien turvaamiseksi rikosprosessissa.

Pääasiallinen sisältö

<u>Yleistä</u>

EJCN perustettiin vuonna 2016 tarkoituksena sekä parantaa yhteydenpitoa sellaisten käytännön toimijoiden välillä, jotka ovat erikoistuneet tietoverkkorikollisuuden aiheuttamiin ongelmiin ja kyberliitännäisten rikosten tutkimiseen tietoverkossa, että parantaa tietoverkkorikosten tutkinta- ja syytetoimenpiteitä. EJCN helpottaa ja tehostaa toimivaltaisten oikeusviranomaisten yhteistyötä mahdollistamalla osaamisen, parhaiden käytäntöjen ja muun relevantin tiedon vaihdon tietoverkkorikollisuuden tutkinnasta ja syytteeseenpanosta.

Eurojust on EJCN:n keskeinen kumppani erityisesti tilanteissa, joissa verkosto käsittelee kyberrikollisuuden aidosti rajattomaan luonteeseen liittyviä lukuisia haasteita. Lisäksi Eurojust isännöi verkoston säännöllisiä kokouksia ja tukee tiedonvaihtoa EJCN:n jäsenten ja muiden sidosryhmien välillä, joilla on rooli oikeusvaltioperiaatteen toteutumisessa kyberympäristössä.

Neuvoston päätelmäluonnoksesta tarkemmin

Neuvoston päätelmien valmistelu on perusmuistiota kirjoittaessa vielä kesken. Puheenjohtajan viimeisimmän asiakirjan (12661/22) mukaan päätelmissä on mm. tarkoitus todeta, että viime vuosina tietoverkkorikollisuuden ja sen mahdollistaman rikollisuuden uhat ovat kasvaneet räjähdysmäisesti. Covid-19 pandemia kiihdytti itsestään tätä kasvua. Tässä yhteydessä EJCN on jo osoittanut arvonsa keskeisenä toimijana kyberrikollisuuden torjunnassa unionin tasolla.

Toisaalta päätelmissä on tarkoitus todeta, että EJCN:n täysimääräinen potentiaali ei ole saavutettavissa niin kauan kuin siltä puuttuu oma organisaatio operoiden pitkälti ad hoc –periaatteella. EU:n neuvoston onkin jo aikaisemmin huomioinut EJCN:n nykyisen rakenteen heikkouden, ja neuvoston 18.6.2019 päätelmissä (Synergies between Eurojust and the networks established by the Council in the area of judicial cooperation in criminal matters) korostettiin tarvetta perustaa muodollinen sihteeristö EJCN:n toimien tukemiseksi, mutta tämä toimenpidepyyntö ei kuitenkaan ole vielä tuottanut tuloksia.

Päätelmäluonnoksessa kerrotaan tarkemmin syistä, joiden vuoksi tulevina vuosina oikeusviranomaisten tukeminen ja ohjeistaminen lukuisten vaikeiden asioiden vuoksi on tärkeää; esimerkiksi, että teknologinen kehitys on muuttanut rikollisuuden muotoja ja vaikuttanut merkittävästi sen selvittämismahdollisuuksiin (salaus, ransomware). EJCN voisi tarjota tehokasta tukea ja ohjausta oikeusviranomaisille näissä ja muissa asioissa, mutta jotta tämä onnistuisi tehokkaasti ja vaikuttavasti, sille on kuitenkin varattava asianmukaiset ja riittävät välineet ja resurssit.

Puheenjohtaja on esittänyt, että päätelmissä todettaisiin edellä todettu huomioon ottaen, että pysyvän EJCN-tukirakenteen luominen taloudellisten ja henkilöstöresurssien lisäyksillä näyttäisi vastaavan todelliseen ja painavaan tarpeeseen kehittää EJCN laajemmaksi keskeiseksi osaamiskeskukseksi, joka tarjoaisi jäsenvaltioiden käytännön toimijoille oikeudellista asiantuntemusta ja käytännön tukea. Tämä edellyttäisi nykyistä vahvempaa ja tulevaisuuskestävämpää lähestymistapaa, joka voitaisiin saavuttaa perustamalla pysyvä Euroopan oikeudellinen kyberrikosverkkokeskus (EJCN Centre, jäljempänä *EJCN-keskus*). EJCN-keskuksen tulisi toimia EJCN:n tukirakenteena, jotta EJCN pystyisi vastaamaan kyberrikoskentän toimijoiden tarpeisiin ja odotuksiin sekä ylläpitämään ja kehittämään synergiaa EJCN:n ja muiden verkostojen sekä EJCN:n ja Eurojustin välillä. Erityisesti EJCN:n yhteistyötä Euroopan kyberrikoskeskuksen (EC3) kanssa Europolissa ja näiden välistä synergiaa olisi vahvistettava. Keskuksen perustaminen Eurojustiin vastaisi muiden verkostojen sihteeristöjen nykytilannetta. Yleisesti ottaen EJCN-keskuksen tulisi toimia EJCN:n tukiroolissa ja päätöksentekoprosessien, kuten EJCN:n työohjelman ja rakenteiden, tulisi pysyä EJCN:ssä.

Päätelmäluonnoksessa ei ole tarkoitus tehdä uusia taloudellisia sitoumuksia esitetyn uuden rakenteen osalta, vaikkakin päätelmissä todettaisiin tarpeesta riittäville resursseille tehtävien hoitamiseksi. Nämä seikat ovat vielä selvitettävänä ennen päätelmätekstin viimeistelyä jäsenvaltioille hyväksyttävään muotoon.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Neuvoston päätelmät hyväksytään konsensuksella. Neuvoston päätelmät eivät ole perussopimuksessa tarkoitettu lainsäädäntötoimi (ei oikeusperusta-artiklaa).

Käsittely Euroopan parlamentissa

-

Kansallinen valmistelu

EU-ministerivaliokunnan kirjallinen menettely 5.-7.10.2022 (OSA-neuvosto 13.-14.10.2022)

Eduskuntakäsittely

Suuri valiokunta 7.10.2022 (OSA-neuvosto 13.-14.10.2022)

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

-

Taloudelliset vaikutukset

Verkoston tukirakenne (sihteeristö/keskus) on tarkoitus perustaa Eurojustiin, joka jo nykyisin isännöi verkoston kokouksia. Mahdolliset taloudelliset vaikutukset olisi katettava Eurojustin määrärahoista EU:n rahoituskehyksen ja Eurojustille budjettiprosessissa myönnettävien määrärahojen puitteissa.

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

-

Asiakirjat

12661/22

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Joni Korpinen / OM, p. 0295 150 012
Miia Ljungqvist / OM, p. 0295 150 112

VAHVA-tunnus

Liitteet

Viite

Sisäministeriö Perusmuistio EU/77/2022-SM-2

Johansson Ulriikka 29.9.2022

Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 13.-14.10.2022; Schengen-alueen yleistilanne

Kokous
Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 13.-14.10.2022

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

OSA-neuvostossa 13.-14.10.2022 keskustellaan Schengen-alueen tilannekuvasta. Pohjana keskustelulle toimii komission laatima Schengen-barometri ja Frontexin vuoden 2022 strateginen riskianalyysi, jotka esitellään kokouksessa.

Suomen kanta

Seuraavat kannat on esitetty E-kirjeessä 87/2021 vp:

Suomi tukee kokonaisvaltaista lähestymistapaa Schengenin kehittämiseen ja järjestelmän rakentamista tehokkaan ulkorajavalvonnan, sisärajatarkastusten puuttumista kompensoivien toimenpiteiden ja Schengenin vankan hallinnon pohjalta. Suomi painottaa jäsenmaiden ja neuvoston keskeistä roolia komission ohella Schengen-alueen toiminnan varmistamisessa.

Suomi pitää hyvänä, että EU:ssa pyritään kehittämään keinoja, joilla minimoidaan häiriötilanteiden, kuten terrori-iskujen, laajamittaisen luvattoman edelleen liikkumisen ja pandemioiden haittavaikutuksia vapaalle liikkuvuudelle. Keinoista tulee sopia mahdollisuuksien mukaan etukäteen ja on tärkeää säilyttää jäsenvaltiokohtainen joustonvara.

Suomi tunnistaa rajat ylittävän rikollisuuden torjunnassa eri EU-virastojen, kuten Frontexin, Europolin ja Eurojustin, tärkeän roolin vastatessa alati muuttuvan toimintaympäristön luomiin haasteisiin. Vahvistettaessa EU-virastoja ja erityisesti Frontexia Suomi pitää tärkeänä, että perus- ja ihmisoikeuksien valvonnan riittävää toteutumista ja toiminnan läpinäkyvyyttä kehitetään entisestään virastojen luotettavuuden ja toimintaedellytysten turvaamiseksi.

Suomi pitää tärkeänä, että Schengen-järjestelmä sisältää tehokkaat ja kattavat laadunvarmistusmekanismit, joilla sekä varmistetaan toimien riittävä taso, että lisätään keskinäistä luottamusta. Mekanismeissa tulisi huomioida Schengen-järjestelmässä tapahtunut nopea kehitys muun muassa eurooppalaisen raja- ja merivartioston osalta.

Pääasiallinen sisältö

Osana Schengen-alueen hallinnon reformia komissio on luonut Schengen-hallinnon pohjaksi vuoden kestävän ns. Schengen-syklin, jonka tarkoitus on tarjota jäsenmaille ajantasainen tilannepäivitys Schengen-alueen tilanteesta sekä operatiivisella että poliittisella tasolla ja mahdollistaa oikea-aikainen ja koordinoitu reagointi mahdollisiin ongelmiin. Syklin aluksi komissio julkaisi toukokuussa 2022 Schengenin tila-raportin, johon on kerätty Schengen-arvioinneissa havaittuja haasteita ja komission suosituksia niiden korjaamiseksi. Komissio tulee vuoden aikana julkaisemaan säännöllisesti myös maakohtaisia Schengen-barometrejä jäsenmaiden tilanteesta täydentävänä osana tilannekuvan päivitystä. Maakohtaisissa barometreissä kuvataan sitä, kuinka jäsenmaa on implementoinut Schengenin säännöstöön liittyviä velvoitteitaan.

Schengen-tilannekuvaa käsitellään vuoden aikana neuvoston työryhmissä, OSA-neuvoston yhteydessä kokoontuvissa Schengen-neuvostoissa ja vuosittaisessa komission johdolla kokoontuvassa Schengen-foorumissa. Syklin loppuvaiheessa kartoitetaan, kuinka tärkeimpiin Schengen-alueen haasteisiin on vastattu, ml. Frontexin operaatioissa ja toimissa ja luodaan pohjaa seuraavalle vuosiraportille ja Schengen-syklille.

Lokakuun Schengen-neuvoston keskustelun pohjana toimivat komission laatima Schengen-barometri ja Frontexin vuoden 2022 riskianalyysi. Kesäkuun OSA-neuvostossa jäsenmaiden ministereille jaettiin lisäksi ensimmäiset maakohtaiset barometrit. Suomen barometri perustuu Suomen viimeisimmälle vuonna 2018 tehdylle Schengen-arvioinnille ja komissio on määritellyt siihen neljä kehittämiskohdetta, joita Suomen tulisi priorisoida: rajavalvontakapasiteetin vahvistaminen maarajoilla, poliisiyhteistyöhön liittyvien IT-järjestelmien ja koulutuksien käyttöönotto, palautuksien tehokkaampi toimeenpano ja viisumiprosesseihin liittyvien IT-järjestelmien käyttöönoton nopeuttaminen.

Frontexin strateginen riskianalyysi esittää arvioita siitä, kuinka megatrendit (globaalin turvallisuusparadigman muutos, kansainvälisten hallintorakenteiden lisääntyminen, ilmastonmuutos, demografinen epätasapaino, terveyshaasteet ja syvenevä epätasa-arvo) ja mahdolliset tulevaisuuden tapahtumat tulevat vaikuttamaan EU:n rajaturvallisuuteen ja muuttoliikkeiden hallintaan seuraavan kymmenen vuoden aikana. Raportti esittelee neljä vaihtoehtoista tulevaisuuden skenaariota EU-tason ja kansallisen tason päättäjien ja vaikuttajien tiedoksi ja harkintaan.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

-

Käsittely Euroopan parlamentissa

-

Kansallinen valmistelu

EU-ministerivaliokunta 5.-7.10.2022 (kirjallinen menettely)

Eduskuntakäsittely

Suuri valiokunta 7.10.2022

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

-

Taloudelliset vaikutukset

-

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

-

Asiakirjat

-

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Ulriikka Johansson SM/KVY, puh. 0295 488 695

VAHVA-tunnus

EU/77/2022

Liitteet -

Viite -

Sisäministeriö Perusmuistio EU/77/2022-SM-1

Järäinen Jani 29.9.2022

Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 13.-14.10.2022; Euroopan yhdennetyn rajaturvallisuuden monivuotista politiikkasykliä koskevat päätelmät

Kokous
Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 13.-14.10.2022

Eduskuntatunnus

E 88/2022 vp

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Oikeus- ja sisäasioiden neuvostossa 14.10.2022 sisäministereiden on tarkoitus hyväksyä Euroopan yhdennetyn rajaturvallisuuden monivuotista politiikkasykliä koskevat päätelmät sekä käydä asiasta keskustelu.

Komissio antoi 24.5.2022 luonnoksen politiikka-asiakirjaksi eurooppalaisesta yhdennetystä rajaturvallisuudesta (COM(2022) 303 final).

Neuvoston ja Euroopan parlamentin konsultoinnin perusteella komissio tekee politiikka-asiakirjaan tarvittavat tarkistukset ja antaa sen tiedonantona vuoden 2022 loppuun mennessä. Euroopan raja- ja merivartiovirasto (Frontex) valmistelee yhteistyössä jäsenmaiden ja komission kanssa teknis-operatiivisen strategian komission tiedonannon perusteella vuoden 2023 alkupuolella.

Politiikka-asiakirjan käsittely käynnistyi neuvostossa Rajat-työryhmässä 21.6.2022. Jäsenmaat antoivat kahteen eri otteeseen kirjallisia kommentteja politiikka-asiakirjan sisällöstä. Nyt vahvistettavat neuvoston päätelmät ovat osa asetuksen mukaista instituutioiden konsultointia komission laatimaan politiikka-asiakirjaan. Neuvoston päätelmien sisältöä on käsitelty kahdesti OSA-neuvosten kesken.

Suomen kanta

Neuvoston eurooppalaista yhdennettyä rajaturvallisuutta koskevat päätelmät ovat Suomen hyväksyttävissä.

Kanta on E-kirjeestä E 88/2022 vp.

Valtioneuvoston EU-selonteon mukaisesti Suomi osallistuu aktiivisesti Schengen-järjestelmän kokonaisvaltaiseen kehittämiseen ja tukee Schengen-alueen vahvistamista. (VNS 7/2020 vp) Toimet, joilla konkreettisesti kehitetään ja edistetään Schengen-alueen toimivuutta ovat lähtökohtaisesti kannatettavia. Ulkorajojen turvallisuuden kehittäminen on keskeinen osa tätä kokonaisuutta.

Suomi pitää tärkeänä eurooppalaisen yhdennetyn rajaturvallisuuden ohjauksen kehittämistä. Politiikkasyklin avulla voidaan yhdennetylle rajaturvallisuudelle antaa strateginen suunta, joka toimeenpannaan Frontexissa ja jäsenmaissa. Suomi pitää tätä välttämättömänä yhdenmukaisen ja tehokkaan rajavalvonnan saavuttamiseksi EU-tasolla.

Suomelle on tärkeää, että jäsenmaat toimeenpanevat yhdennetyn rajaturvallisuuden neliportaisen valvontamallin mukaisesti. Tämä mahdollistaa tehokkaat ja joustavat toimet myös ennen kuin mahdolliset uhat kohdataan ulkorajalla tai vapaan liikkuvuuden alueella.

Osana Euroopan yhdennettyä rajaturvallisuutta on syytä huomioida ulkorajalle kohdistuvat mahdolliset hybridiuhat ja häiriötilanteet. Tilanteet, joissa henkilöitä on välineellistämisen seurauksena saapunut ulkorajavaltioiden rajanylityspisteille tai ylittänyt ulkorajan luvattomasti, on jäsenmailla ja virastolla oltava käytössään tehokkaat keinot hallita sen alueelle suuntautunutta muuttoliikettä ja torjua luvatonta edelleen liikkumista toisiin jäsenmaihin.

Suomi korostaa perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista yhdennetyn rajaturvallisuuden toimeenpanossa sekä niiden huomioimista politiikka-asiakirjan strategisissa painopisteissä konkreettisella tavalla.

Suomen näkemyksen mukaan politiikkasyklin ohjaava vaikutus sekä yhdennetyn rajaturvallisuuden toimeenpano tulee varmistaa jäsenmaissa. Tämä edellyttää aktiivista osallistumista teknis-operatiivisen strategian valmisteluun Frontexin hallintoneuvostossa ja strategisten painopisteiden toteutumisen seurantaa jäsenmaissa sekä toimivaa ja kattavaa laadunvarmistusjärjestelmää.

Pääasiallinen sisältö

Asetuksessa Euroopan raja- ja merivartiostosta (EU) 2019/1896 ja sen artiklassa 8 määritellään Euroopan yhdennettyä rajaturvallisuutta koskeva monivuotinen strateginen toimintapoliittinen sykli. Euroopan yhdennettyä rajaturvallisuutta koskevassa monivuotisessa strategisessa toimintapolitiikassa vahvistetaan, miten rajaturvallisuuteen ja palauttamiseen liittyviin haasteisiin on tarkoitus vastata johdonmukaisella, yhdennetyllä ja järjestelmällisellä tavalla. Siinä vahvistetaan toimintapoliittiset painopisteet ja annetaan strategiset suuntaviivat viiden vuoden jaksolle. Komissio antaa toimintapolitiikan tiedonantona konsultoituaan instituutioita.

Politiikka-asiakirja

Politiikka-asiakirjassa määritellään politiikkapainopisteet ja strategiset suuntaviivat kaikille 12 osatekijälle sekä kolmelle kaikenkattavalle osatekijälle.

Komissio on politiikka-asiakirjassa kiinnittänyt huomiota niihin seikkoihin, jotka ovat olleet Schengen-arvioinneissa keskeisimpiä jäsenmaita koskeneita kehittämiskohteita. Tällaisia ovat olleet muun muassa matkustajien systemaattinen tarkastus ja rekisterikyselyiden tekeminen kaikilla rajanylityspaikoilla, yhdennetyn riskianalyysimallin käyttö, kansallisen koordinaatiokeskuksen toiminnan kehittäminen sekä varautumissuunnitelmien laadinta ja Frontexin pysyvän joukon isännöintikyvyn parantaminen.

Komissio on huomioinut politiikkapainopisteissä myös viimeaikaiset muutokset turvallisuustilanteessa. Muuttoliikkeen välineellistäminen ja muut hybridiuhat sekä Venäjän hyökkäys Ukrainaan ovat osaltaan terävöittänyt tarvetta arvioida jäsenmaiden toimintakykyä sekä Frontexin operatiivisen konseptin kehittämisen tarvetta kyseisissä tilanteissa.

Neuvoston päätelmät

Neuvoston päätelmissä on huomioitu Suomen näkökulmasta keskeiset seikat.

Neliportaisen maahanpääsyn valvontamallin roolia on asianmukaisesti korostettu sekä tarvetta sen joustavalle käytölle muuttuvassa turvallisuustilanteessa.

Kuten politiikka-asiakirjassa myös päätelmissä korostetaan perusoikeuksien toteutumisen tärkeyttä keskisenä Euroopan yhdennetyn rajaturvallisuuden läpileikkaavana komponenttina.

Päätelmissä korostetaan myös riskianalyysiperusteisuutta sekä uuden teknologian hyödyntämistä suurien tietomäärien hallinnassa riskianalyysin tukena.

Ihmissalakuljetuksen vastaisen toimintaohjelman mukaisesti painotetaan operatiivisia kumppanuuksia. Lisäksi korostetaan yhteistyötä kolmansien maiden kanssa niiden rajavalvontaan liittyvien suorituskykyjen kehittämisessä, palautuksissa ja vastaanotossa. Frontexin toimintamahdollisuudet kolmansissa maissa ja palautuksissa tulisi valjastaa täysimääräisesti.

Päätelmissä korostetaan myös tietojärjestelmien merkitystä sekä niiden käyttömahdollisuuksin hyödyntämistä muun muassa EU:n sisäisen eteenpäin liikkumisen ymmärtämisessä ja operatiivisen yhteistyön tukemisessa.

Frontexin pysyvän joukon suorituskyvyn rakentaminen koulutuksen kehittämisen kautta katsotaan keskeiseksi tavoitteeksi. Itsenäisen Frontexin koulutusakatemian synnyttämistä ei pidetä itsearvona, vaan sen tulee perustua vaikuttavuusarviointiin sekä jäsenmaiden nimeämien kumppanuusakatemioiden hyödyntämiseen.

Monivuotisen politiikan seuranta katsotaan ensisijaisen tärkeäksi. Neuvosto painottaakin, että monivuotisen politiikan toteutumista on seurattava säännöllisesti Schengen-neuvostoissa ja komission sekä Frontexin tulisi raportoida aktiivisesti toimeenpanon edistymisestä.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

-

Käsittely Euroopan parlamentissa

Euroopan parlamentti aloitti asian käsittelyn LIBE-valiokunnassa 15.6.2022 ja antaa oman palautteensa politiikka-asiakirjasta.

Kansallinen valmistelu

EU-ministerivaliokunta 5.-7.10.2022 (kirjallinen menettely)

Eduskuntakäsittely

Suuri valiokunta 7.10.2022

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

-

Taloudelliset vaikutukset

-

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

-

Asiakirjat

12430/22

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Jani Järäinen SM/RO, p. +358295421134

VAHVA-tunnus

EU/77/2022

Liitteet Napsauta tähän ja kirjoita liitteet

Viite Napsauta tähän ja kirjoita viite

Sisäministeriö Perusmuistio EU/79/2022-SM-2

Saunamäki Iikka 29.9.2022

Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 13.-14.10.2022; Venäjän hyökkäys Ukrainaan – pakolaisten tilanne EU:ssa sekä vaikutukset sisäiseen turvallisuuteen

Kokous
Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 13.-14.10.2022

Eduskuntatunnus

-

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Oikeus- ja sisäasioiden neuvostossa 13.-14.10.2022 on tarkoitus jatkaa keskustelua Venäjän Ukrainaan kohdistamasta hyökkäyksestä. Esillä on erityisesti pakolaisten tilanne EU:ssa sekä vaikutukset sisäiseen turvallisuuteen.

Ukrainasta pakenevien vastaanottoon liittyvästä EU-tason koordinaatiosta on keskusteltu keväästä lähtien säännöllisesti komission ja neuvoston tilannekuvafoorumeilla.

Keskustelun tueksi ei ole toistaiseksi jaettu asiakirjaa tai taustakysymyksiä.

Suomen kanta

Alla olevat kannat on esitetty U-kirjelmässä U 36/2022 vp.

Suomi tuomitsee jyrkästi Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyksen, joka on räikeä kansainvälisen oikeuden loukkaus. Suomi kantaa osana unionia vastuunsa Ukrainan tilanteen muuttoliikevaikutuksista ja erityisesti sotaa pakenevien ihmisten suojelemisesta.

Tilapäisen suojelun direktiivi tarjoaa yhtenäisen eurooppalaisen ratkaisun, jonka avulla Ukrainasta sotaa pakeneville ihmisille taataan jäsenmaissa välitöntä suojaa ja

yhdenmukainen asema. Suomi on sitoutunut tarjoamaan tilapäistä suojelua neuvoston täytäntöönpanopäätöksen ja sitä täydentävän valtioneuvoston päätöksen piiriin kuuluville henkilöille. Osana EU:n jäsenvaltioiden yhteisiä toimia sotaa pakenevien ihmisten auttamiseksi Suomella on valmius ottaa vastaan tilapäisen suojelun piiriin kuuluvia henkilöitä myös siirtämällä muista maista sen mukaisesti, miten Suomen vastaanottovalmius ja sen ylöspäin skaalaus mahdollistavat.

On myös tarpeen varautua Ukrainan tilanteen mahdollisiin vaikutuksiin unionin sisäiselle turvallisuudelle. (SM2022-00096)

Alla olevat kannat on esitetty E-kirjeessä E 87/2021 vp.

Suomi pitää hyvänä, että EU:ssa pyritään kehittämään keinoja, joilla minimoidaan häiriötilanteiden, kuten terrori-iskujen, laajamittaisen luvattoman edelleen liikkumisen ja pandemioiden haittavaikutuksia vapaalle liikkuvuudelle. Keinoista tulee sopia mahdollisuuksien mukaan etukäteen ja on tärkeää säilyttää jäsenvaltiokohtainen joustovara.

Jäsenmaiden tulee pystyä turvaamaan vapaa ja häiriötön liikkuvuus niille, joille se sopimusten ja lainsäädännön perusteella kuuluu. Vastaavasti jäsenmaiden tulee pystyä huolehtimaan, ettei vapaata liikkuvuutta hyödynnetä rikollisiin tarkoituksiin tai käytetä oikeudettomasti. Tätä tukee toimivien ratkaisujen löytäminen niin EU:n sisäisen turvallisuuden kysymyksissä kuin maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikassa.

Pääasiallinen sisältö

Ukrainasta paenneisiin liittyvä tilannekuva EU:ssa ja Suomessa [päivitetty 28.9.2022]

Ukrainassa sisäisten pakolaisten määrä on jälleen kasvussa ollen tällä hetkellä lähes 7 miljoonaa. Taistelut Itä- ja Etelä-Ukrainassa jatkuvat, mikä on lisännyt alueilta liikettä Ukrainan muihin osiin. EU-alueella tilapäisen suojelun hakemuksia on rekisteröity noin 4,3 miljoonaa. Suomessa on rekisteröity 0,9 % EU-alueella tilapäistä suojelua hakeneista. Pakolaisten määrissä ja tilanteessa ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia. Talven lähestyessä tulijamäärät todennäköisesti kääntyvät jälleen kasvuun. Ukrainalaisten ns. edestakainen liike Ukrainasta EU-maihin ja takaisin jatkuu aktiivisena. Siitä, kuinka moni palaa Ukrainaan pysyvästi, ei ole edelleenkään selkeää tilannekuvaa.

Sodan pitkittyessä ja vastaanottajamaiden kantokyvyn heiketessä ukrainalaisten sekundaariliikkeet eli liike EU-maiden välillä todennäköisesti lisääntyy. Tilanne riippuu pitkälti jäsenmaiden kyvystä ja mahdollisuuksista tukea ukrainalaispakolaisia asumisen, työmahdollisuuksien ja koulunkäynnin suhteen.

EU:n yhteisen tilapäistä suojelua saavien rekisteröintialustan käyttöönotto jäsenmaissa etenee. Kesäkuussa käyttöön otettuun järjestelmään on ladattu tiedot jo 3,5 miljoonasta rekisteröinnistä. Komissio kehittää edelleen toiminnallisuuksia, joiden perusteella tieto tuplarekisteröinneistä välittyisi jäsenmaille. Suomi on vienyt rekisteröintialustalle 16.8.2022 kaikkien Suomen tilapäisen suojelun asiakkaiden tiedot.

Suomessa noin 40 000 ukrainalaista on jättänyt turvapaikka- tai tilapäisen suojelun hakemuksen. Viimeiset reilut kaksi kuukautta hakemusmäärät ovat olleet noin 600 – 700 / viikko. Kuluvana vuonna Suomeen odotetaan saapuvan yhteensä noin 48 000 ukrainalaista tilapäisen suojelun ja turvapaikanhakijaa.

Tilannekuva Suomesta Ukrainaan palanneista on edelleen osin epäselvä. Maahanmuuttoviraston tietojen mukaan reilut 2 500 henkilöä, jotka ovat hakeneet tai joille on myönnetty tilapäistä suojelua, on poistunut maasta. Tämän lisäksi maasta on todennäköisesti poistunut viranomaisten tietämättä huomattava määrä ukrainalaisia.

Nykyisessä tilanteessa edellytyksiä laajemmalle paluulle ei ole. Mitä pidempään sota kestää, sitä suurempi osa tilapäistä suojelua saavista todennäköisesti jää maahan.

Muihin Pohjoismaihin verrattuna Suomen hakemusmäärät ovat pysyneet varsin korkealla tasolla. Esimerkiksi Ruotsiin verrattuna hakijamäärä on ollut viime kuukausina kaksinkertainen. Tämä johtuu todennäköisesti siitä, että Suomella on pidemmät perinteet ukrainalaisten kausityöntekijöiden työllistämisessä, mikä on jo aiemmin kasvattanut ukrainalaisten siteitä Suomeen.

Sisäministeriö on lähettänyt lausuntokierrokselle luonnoksen väliaikaisesta ulkomaalaislain muutoksesta, jolla varmistettaisiin tilapäisen suojelun perusteella Suomessa myönnetyn oleskeluluvan voimassaolo koko sen ajan, kun tilapäinen suojelu EU:ssa jatkuu. Ensimmäinen oleskelulupa myönnettäisiin suoraan suojelun koko voimassaoloajaksi. Jo oleskeluluvan saaneen henkilön ei myöskään tarvitsisi erikseen hakea oleskeluluvalleen jatkoa.

Tilapäistä suojelua saavien edellytykset kotikunnan saamiselle täyttyvät maaliskuusta 2023 lähtien portaittain, kun heille myönnettyjen tilapäisten oleskelulupien voimassaoloaikaa on jatkettu, he ovat asuneet Suomessa yhtäjaksoisesti vähintään vuoden ajan ja asumisen tarkoitus on vakinainen. Ukrainalaisten sujuva siirtyminen kuntiin pyritään toteuttamaan lainmuutoksilla sekä varmistamalla riittävät resurssit ja viranomaisyhteistyön sujuvuus.

Ukrainan pyynnöstä sisäministeriö toimittaa Ukrainaan väliaikaisia perheasuntoja vähintään 200:lle kotinsa sodassa menettäneelle. Ulkoministeriö hankkii asunnot, ja sisäministeriö toimittaa ne Ukrainaan EU:n pelastuspalvelumekanismin kautta. Pyrkimyksenä on saattaa apu perille ennen talven tuloa. Suomi on lähettänyt pelastuspalvelumekanismin kautta Ukrainaan yhteensä yli 2 miljoonan euron arvosta siviilipuolen materiaaliapua, kuten lääkkeitä, majoitteita, ambulansseja ja sammutusautoja. Avuntarve tulee jatkumaan vielä pitkään.

EU:ssa Ukrainan tilanteen muuttoliikevaikutuksia käsitellään pääasiassa kolmella foorumilla: (1) strategiseen keskusteluun keskittyvä neuvoston kriisimekanismi IPCR, (2) komission hallinnoima varautumis- ja kriisinhallintaverkosto Blueprint Network ja (3) komission Ukrainan tilannetta varten perustama solidaarisuusfoorumi (Solidarity Platform), jonka puitteissa keskustellaan jäsenmaiden tukitoimien tarpeista ja niihin vastaamisesta. Kymmenen kohdan suunnitelman toimeenpanoa koordinoidaan erityisesti IPCR-mekanismissa ja solidaarisuusfoorumilla.

Vaikutukset EU:n sisäiseen turvallisuuteen

Venäjän hyökkäyssodan vaikutuksista sisäiseen turvallisuuteen käytävä keskustelu on jatkoa 11.7.2022 epävirallisessa OSA-neuvostossa samasta aiheesta käydylle näkemysten vaihdolle. Asiakohdassa saadaan todennäköisesti tilannepäivitys Ukrainan sodan vaikutuksista EU:n sisäiselle turvallisuudelle. Lisäksi EU:n terrorisminvastainen koordinaattori Ilkka Salmi informoi syyskuussa Ukrainaan tekemästään vierailusta, jonka yhtenä

tavoitteena on aloittaa Ukrainan ja EU:n välinen rakenteellinen sisäisen turvallisuuden vuoropuhelu, jonka puitteissa käsiteltäisiin terrorismiin, järjestäytyneeseen rikollisuuteen, aseiden salakuljetukseen sekä sotarikosten tutkintaan liittyviä asioita. EU:n terrorisminvastaisen koordinaattorin johtamassa valtuuskunnassa oli mukana myös komission, Euroopan ulkosuhdehallinnon ja EU:n virastojen edustajia.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

-

Käsittely Euroopan parlamentissa

-

Kansallinen valmistelu

EU-ministerivaliokunta 5.-7.10.2022 (kirjallinen menettely)

Eduskuntakäsittely

Suuri valiokunta 7.10.2022

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

-

Taloudelliset vaikutukset

-

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

-

Asiakirjat

-

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Iikka Saunamäki, SM/MMO, p. 0295 488 267
Mikko Hirvi, SM/PO, p. 0295 488 546
Anne Lamminmäki, VNK, p. 0295 160 129

VAHVA-tunnus

EU/79/2022

Liitteet -

Viite -

Sisäministeriö Perusmuistio EU/79/2022-SM-1

Saunamäki Iikka 28.9.2022

Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 13.-14.10.2022; EU:n maahanmuutto- ja turvapaikkauudistus

Kokous
Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 13.-14.10.2022

Eduskuntatunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

EU:n maahanmuutto- ja turvapaikkauudistuksen hitaasti edennyt lainsäädäntötyö sai keväällä 2022 Ranskan puheenjohtajuuskauden myötä uutta vauhtia. Ranska lanseerasi neuvotteluiden vauhdittamiseksi "askel kerrallaan" -etenemistavan, jossa tarkoituksena oli edetä vaiheittain ja pyrkiä joka vaiheessa tasapainoon jäsenvaltioille asetettavien velvoitteiden ja yhteisvastuutoimien välillä. Ranska sai puheenjohtajuuskautensa päätteeksi tuen uudistuksen ensimmäisen vaiheen sisällölle kattaen neuvoston yleisnäkemykset Eurodac- ja seulonta-asetuksista sekä yhteensä 21 jäsenvaltion ja Schengen-assosioituneen maan yhteisvastuujulistuksen Välimeren maiden hyväksi.

Neuvoston puheenjohtajana syksyllä 2022 toimiva Tšekki on ilmoittanut sitoutumisensa edellisen puheenjohtajan "askel kerrallaan" -etenemistapaan. Puheenjohtaja pyrkii kolmikantaneuvotteluiden käynnistämiseen Eurodac- ja seulonta-asetusehdotuksista saavutettujen neuvoston yleisnäkemysten pohjalta. Lisäksi puheenjohtaja on tuonut pöydälle ehdotuksensa hallinta-asetukseen sisältyvän yhteysvastuuosion ja kriisiasetuksen muuttamiseksi. Uudella esityksellään puheenjohtajan tavoitteena on edelleen oikeudellisesti velvoittava, mutta räätälöity ja tarpeisiin perustuva järjestelmä, jolla jäsenvaltiot osoittaisivat yhteisvastuuta kovimman paineen alla kulloinkin oleville maille. Puheenjohtajan yhteisvastuuta koskevaa esitystä esitellään 14.10.2022 neuvostossa, ja tarkoituksena on saada mandaatti kehittää konseptia edelleen. Puheenjohtaja on ottanut neuvostossa työryhmätasolla käsiteltäväksi uudelleen myös välineellistämis- ja menettelyasetusehdotukset.

Maahanmuutto- ja turvapaikkauudistuksen kokonaisuudesta annettiin lokakuussa 2020 E-kirje (E 125/2020 vp). Uudistuksen vaiheittaisesta etenemisestä annettiin E-jatkokirje 24.5.2022 (EJ 4/2022 vp).

Suomen kanta

Seuraavat maahanmuutto- ja turvapaikkauudistuksessa etenemistä koskevat kannat on määritetty E-jatkokirjeessä EJ 4/2022 vp (E 125/2020 vp):

Venäjän hyökkäys Ukrainaan on käynnistänyt laajamittaisen Euroopan unioniin kohdistuvan muuttoliikkeen. Jäsenvaltioiden tulee varautua kriisin jatkumiseen ja muuttoliiketilanteen vaikeutumiseen edelleen. Näiden akuuttien toimien rinnalla on sekä Suomen että EU:n näkökulmasta yhä tärkeämpää edetä myös pidemmän aikavälin tavoitteissa ja tehdä maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikassa tarvittavat uudistukset. Uudistusten osalta on tavoiteltava EU:n yhtenäisiä ratkaisuja kuten Ukrainan tilanteeseen vastaamisessa ja pyrittävä hyödyntämään tämänhetkistä poikkeuksellista tilannetta neuvotteluratkaisun löytämisessä.

Puheenjohtajamaa Ranskan ehdotus maahanmuutto- ja turvapaikkauudistuksessa etenemiseksi on lähtökohtaisesti Suomen keskeisimpien tavoitteiden mukainen, ja työn jatkamista sen pohjalta voidaan tukea. On edelleen tavoiteltava kokonaisvaltaista uudistusta komission lainsäädäntöehdotusten ja muiden aloitteiden pohjalta. Suomelle on jatkossakin keskeinen tavoite, että EU:ssa luodaan lainsäädännöllisesti selkeä ja käytännössä toimiva järjestely korkean muuttoliikepaineen tilanteisiin ja erilaisiin kriiseihin, jotta jäsenvaltioille kohdistetaan nopeasti ja vaikuttavasti kaikki niiden tarvitsema tuki ja varmistetaan yhteisen turvapaikkajärjestelmän toimivuus ja maahanmuuton hallinta myös näissä tilanteissa. (vrt. E 125/2020 vp.) Lainsäädäntötyön edistämiseksi yhteisvastuusta voidaan puheenjohtajan etenemissuunnitelman mukaisesti ensi vaiheessa sopia myös tilapäisesti esimerkiksi poliittisella sopimuksella tai julistuksella.

Suomi pitää tärkeänä, että Ukrainan tilanteeseen liittyvät opit siitä, millaista apua ja tukea jäsenvaltiot tarvitsevat laajamittaisen maahantulon tilanteessa, kootaan ja hyödynnetään tilapäisestä yhteisvastuumekanismista sovittaessa. Mekanismi on rakennettava siten, että sillä voidaan vastata jäsenvaltioiden todellisiin tarpeisiin samalla kun tukea antaville jäsenvaltioille jätetään riittävä harkintavara tukimuotojen valintaan. Jos taloudellinen tuki otetaan osaksi tilapäistä yhteisvastuumekanismia, sen toteuttamisessa on pyrittävä ensisijaisesti hyödyntämään olemassa olevia rakenteita ja menettelyitä.

Suomen osallistumistapa tilapäiseen yhteisvastuumekanismiin määritetään sen mukaisesti, miten tukitarpeisiin pystytään kussakin tilanteessa parhaiten vastaamaan. Käytettävissä olevaa EU-rahoitusta hyödynnetään täysimääräisesti.

Lainsäädäntötyön ja yhteisvastuun rinnalla EU:n maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan kehittämisessä olennaista on myös kokonaisvaltaisten kumppanuuksien rakentaminen muuttoliikkeen lähtö- ja kauttakulkumaiden kanssa mm. paluiden tehostamiseksi ja laillisten väylien tarjoamiseksi.

Pääasiallinen sisältö

EU:n komissio käynnisti syyskuussa 2020 kokonaisvaltaisen maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan uudistuksen (New Pact on Migration and Asylum, kutsumanimenä pakti). Uudistus kattaa eri osa-alueita, kuten yhteisen turvapaikkajärjestelmän uudistamisen, kumppanuudet EU:n ulkopuolisten maiden kanssa, paluun tehostamisen sekä laillisten väylien edistämisen. Uudistuksen keskeinen tavoite on ratkaisun hakeminen yhteisen turvapaikkajärjestelmän ongelmakohtiin, ja tältä osin työ perustuu jo vuosia jatkuneisiin neuvotteluihin vuonna 2016 annettujen ehdotusten pohjalta. Neuvotteluiden etenemistä hidastaa monien jäsenvaltioiden vaatimus hyväksyä turvapaikkajärjestelmän uudistus kokonaisuutena eli pakettiratkaisuna, mistä johtuen pitkälle neuvoteltujakaan ehdotuksia ei ole voitu hyväksyä. Myös Euroopan parlamentti on puolustanut pakettiratkaisua. Suurimpana jäsenvaltioita jakavana kysymyksenä on edelleen tasapainon löytäminen erityisesti ulkorajatoimiin liittyvien velvoitteiden ja yhteisvastuutoimien välille.

Keväällä 2022 puheenjohtajana toimineella Ranskalla oli maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikassa kokonaisvaltainen etenemissuunnitelma, joka sisälsi tarkastusten ja rekisteröinnin vahvistamisen ulkorajalla, paluiden tehostamisen, unionin taloudelliset ja operatiiviset tukitoimet merkittävää ulkorajavalvonnan vastuuta kantaville maille sekä tuen turvapaikanhakijoiden vastaanottoon, ml. henkilöiden sisäisiä siirtoja jäsenvaltiosta toiseen. Puheenjohtaja korosti etenemistä näillä neljällä alueella siten, että sekä velvoitteita että yhteisvastuuta koskevia elementtejä edistetään yhtäläisesti. Venäjän Ukrainassa käynnistämästä sodasta ja sen aiheuttamista muuttoliikevaikutuksista huolimatta edistystä saavutettiin erityisesti suunnitelman tarkastusten ja rekisteröinnin vahvistamista ulkorajalla koskevan kohdan osalta, kun seulonta- ja Eurodac-asetuksista saavutettiin neuvoston yleisnäkemykset kesäkuussa 2022. Lisäksi kaikkiaan 21 jäsenmaata ja Schengen-assosioitunutta maata liittyi yhteisvastuujulistukseen, jolla sovittiin yhteisten toimien osoittamisesta Välimeren maiden tueksi erityisesti turvapaikanhakijoiden sisäisten siirtojen mutta myös taloudellisen tuen muodossa.

Neuvoston puheenjohtajana syksyllä 2022 toimivan Tšekin tavoitteena on kolmikantaneuvotteluiden aloittaminen Euroopan parlamentin kanssa ainakin Eurodac-asetuksen osalta, mutta myös seulonta-asetuksesta, mikäli Euroopan parlamentti osoittaa siihen valmiutta. Muita Tšekin puheenjohtajuuskauden painopisteitä ovat välineellistämisasetus, jonka käsittely on aloitettu uudelleen työryhmätasolla, sekä Ranskan lanseeraaman maahanmuutto- ja turvapaikkauudistuksen "askel kerrallaan" -etenemistavan toinen vaihe, joka sisältäisi neuvostossa kesken olevan menettelyasetuksen käsittelyn ainakin muiden osioiden kuin viime vuosina paljon huomiota saaneen rajamenettelyn osalta. Lisäksi osana ”toista vaihetta” puheenjohtaja pyrkii työskentelemään tiiviisti Euroopan parlamentin kanssa aiemmin keskeytyneiden kolmikantaneuvotteluiden jatkamiseksi erityisesti määritelmä- ja uudelleensijoittamisasetuksista.

Ranska ja Tšekki laativat yhdessä tulevien puheenjohtajavaltioiden ja Euroopan parlamentin kanssa tiekartan rytmittämään paktin lainsäädäntöaloitteiden käsittelyä jäljellä olevalla lainsäädäntökaudella. Tiekartalla lainsäädäntöosapuolet sitoutuivat periaatteellisella tasolla kokonaisuuden edistämiseen siten, että kokonaisuus saataisiin valmiiksi vielä tällä lainsäädäntökaudella. Kokonaisuuden edistämiseen liittyvän aikataulupaineen tiedostamista korostaa myös se, että esimerkiksi komissio on painottanut mahdollisuutta edetä paktin osalta jatkossa määräenemmistöpäätöksin aiemmin tavoitellun yksimielisyyden sijaan.

Velvoitepuolen tasapainottamiseksi puheenjohtaja on yhteisvastuutoimien osalta esitellyt vaihtoehtoista malliaan hallinta-asetukseen sisältyvän yhteysvastuuosion ja kriisiasetuksen muuttamiseksi. Puheenjohtajan uutta mallia on ennen neuvostoa käsitelty SCIFA:ssa. Puheenjohtaja tavoittelee neuvostolta mandaattia jatkaa ehdotuksensa jatkotyöstämistä.

Esitellyllä mallillaan puheenjohtajan tavoitteena on edelleen oikeudellisesti velvoittava, mutta räätälöity ja tarpeisiin perustuva järjestelmä, jolla jäsenvaltiot osoittaisivat yhteisvastuuta kovimman paineen alla kulloinkin oleville maille. Esitelty järjestelmä perustuisi ennakolta arvioituun kokonaistilanteeseen, jonka pohjalta käytettävissä olisi aina vuodeksi kerrallaan ennalta määritelty määrä jäsenvaltioiden lupaamia sisäisiä siirtoja sekä muita tukitoimia. Puheenjohtajan mallissa tavoitteena on, että muuttoliikkeen painetilanteissa kyettäisiin toimimaan nykyistä ennakoivammin ja osoittamaan tukea nopeasti ja tarkasti jäsenvaltion tunnistettuun tilanteeseen vastaten. Tavanomaisempiin painetilanteisiin vastaamisen lisäksi ehdotuksessa muutettaisiin kriisiasetusta siten, että siihen sisältyisi jäsenvaltion erilliseen pyyntöön perustuva järjestelmä, jolla tukea voitaisiin osoittaa joko jäsenvaltioiden lupaamasta sisäisten siirtojen reservistä tai tarvittaessa muilla keinoin. Järjestelmään osallistuminen olisi jäsenvaltioille velvoittavaa, mutta jäsenvaltiolla olisi itsellään mahdollisuus päättää osallistumisensa konkreettinen tapa.

Vastaanottojärjestelmien kuormittuminen erityisesti Ukrainan sodan vuoksi monissa jäsenvaltioissa voi vaikuttaa valmiuteen osallistua yhteisvastuutoimiin, mutta toisaalta tavallista laajemmalle jakautuva muuttoliikepaine ja Eurooppaa poliittisesti yhdistävä kriisitilanne voi tuoda jäsenvaltioiden näkemyksiä lähemmäs toisiaan ja lisätä halukkuutta löytää EU-tason ratkaisuja myös pidempään neuvoteltuihin muuttoliike- ja turvapaikkauudistuksen osioihin. Ukrainasta pakeneville myönnettävä tilapäinen suojelu on joka tapauksessa esimerkki EU:n kyvystä tehdä tarvittaessa nopeita ja yhtenäisiä päätöksiä.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

-

Käsittely Euroopan parlamentissa

-

Kansallinen valmistelu

5.-7.10.2022 (kirjallinen menettely)

Eduskuntakäsittely

Suuri valiokunta 7.10.2022

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

-

Taloudelliset vaikutukset

-

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

-

Asiakirjat

-

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Iikka Saunamäki, SM/MMO, p. 0295 488 267
Jani Järäinen, SM/RO, p. 0295 421 134
Hannele Taavila, SM/PO, p. 0295 488 568
Renne Klinge, UM, p. 0295 350 274
Anne Lamminmäki, VNK, p. 0295 160 129

VAHVA-tunnus

EU/79/2022
Napsauta tähän ja kirjoita kukin tunnus omalle rivilleen

Liitteet Napsauta tähän ja kirjoita liitteet

Viite Napsauta tähän ja kirjoita viite

Liitteet Napsauta tähän ja kirjoita liitteet